

Mozgóké- és
Színházművészeti Osztály
Elnök: Mészáros Márta

ASCHER TAMÁS

rendező (Budapest, 1949. március 3.)

A Színház- és Filmművészeti Főiskolán (ma Egyetem) diplomázott rendezőként 1973-ban, ettől kezdve a kaposvári Csiky Gergely Színház tagja. Zsámbéki Gáborral 1978-ban a Nemzeti Színházba szerződött, de továbbra is dolgozott Kaposváron vendégként. 1983 és 2003 között a Csiky Gergely Színház főrendezője, és megalakulása óta dolgozik a Katona József Színházban. Az Európai Színházi Unió igazgatótanácsának alapító tagja. 2002-től egyetemi tanár, 2006-tól 2014-ig a Színház- és Filmművészeti Egyetem rektora, 2011-től a Katona József Színház főrendezője. Az 1990-es évek óta rendszeresen dolgozik külföldön, Csehov-előadásai sok fesztiválon szerepeltek.

Fotó: Fáy Béla

1993-tól a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja.

Fontosabb rendezései itthon: Kaposvár – Samuel Beckett: *Godot-ra várva*; Kerekes-Barabás: *Állami áruház*; Molière: *Mizantróp*, *Dandin* György; Ödön von Horváth: *Mesél a bécsi erdő*; Bulgakov: *Mester és Margarita*

Nemzeti Színház – Osztrovskij: *Jövedelmező állás*; Katona József Színház – Csehov: *Három nővér*, *Platonov*, *Ivanov*. Ibsen: *Vadkacs*; Örkény Színház – Ibsen: *Peer Gynt*; Operaház – Csokonai-Vajda: *Karnyóné*.

Külföldön – Gombrovicz: *Yvonne, burgundi hercegnő*; Ionesco: *A kopasz énekesnő*, *Kü-lönóra*; Osztrovskij: *Erdő*, Bécs; Mozart: *Don Giovanni*, Lyon; Molnár Ferenc: *Liliom*, Nyikolaj Erdman: *Öngyilkos*, Csehov: *Ivanov*, Helsinki; Ödön von Horváth: *Mesél a bécsi erdő*, Oslo; Csehov: *Ványa bácsi*, Sydney.

Díjak – 1983: Jászai Mari-díj; 1988: Érdemes Művész; 1992: Kossuth-díj; 1998: Hevesi Sándor-díj; 2002: Magyar Köztársasági Érdemrend középkereszt; 2003: Pro Urbe Budapest. Többször elnyerte itthon a kritikusok, a legjobb előadás vagy rendezés díját. Külföldi díjai – 1987: BITEF-nagydíj, Belgrád; 1990: A legjobb

külföldi előadás, Caracas, Párizs; 2002: Hedda-díj (legjobb rendezés, N); 2004: MESS Fesztivál, Szarajevó (legjobb előadás és rendezés); 2008: Moszkva, Arany Maszk Díj (legjobb külföldi előadás).

<http://www.filmacademy.hu/hu/oktatok/adatlap/5/ascher-tamas-1949>

*Parti Nagy Lajos: Pinokkio, Katona József Színház. (bemutató: 2012. október 13.)
Fotó: Szilágyi Lenke*

BÁLINT ANDRÁS

színész, rendező (Pécs, 1943. április 26.)

A Színház- és Filmművészeti Főiskolán végzett 1965-ben, a Pécsi Nemzeti Színház, a Mafilm, majd a Madách Színház tagja. 1983-tól tanított az akkor már egyetemi rangú főiskolán. 1985 és 2016 között a Radnóti Színház igazgatója, jelenleg színésze. Számos magyar film, köztük Jancsó Miklós korai műveinek főszereplője, Szabó

István egyik legkedveltebb színésze. Színházi szerepei és rendezései mellett magyar költők műveiből állított színre előadásteket.

2016-tól a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja.

Fontosabb rendezések: Paul Portner: *Hajmeresztő*, Térey János: *Asztalízene*, Alan Bennet: *Beszélő fejek* I., II., Bergman: *Jelenetek egy házasságból*, *My Fair Lady*.

Önálló estek: Arany János, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály, Szép Ernő, Márai Sándor, Radnóti Miklós, Heltai Jenő műveiből összeállítva.

Díjak (válogatás) – 1977: Jászai Mari-díj, 1988: Érdemes Művész, 2003: Kossuth-díj, 2004: Radnóti-díj, 2012: Jubileumi Prima Primissima díj, 2014: Arany Medál díj, 2015: Budapest díszpolgára.

Bálint András Heltai naplója című estje (összeállította és rendezte), Radnóti Színház, 2015. Részletek hangzottak el Heltai ismeretlen, kiadatlan háborús naplójából, verseiből... Fotó: Dömölky Dániel

<http://radnotiszinhaz.hu/tarsulati-nevsor/szineszek/balint-andras/>

<http://port.hu/adatlap/szemely/balint-andras/person-2579>

Jó társaságban – beszélgetések Bálint Andrással, Bp. 2010.

ENYEDI ILDIKÓ

filmrendező, forgatókönyvíró (Budapest, 1955. november 15.)

Nemzetközileg elismert művészetének állomásait mintegy negyven díj jelzi itthon és szerte a világon. Tanulmányait a Marx Károly Közgazdaságtudományi egyetemen kezdte (1975–1978), majd a Színház- és Filmművészeti Főiskolán folytatta (1979–1984), Fábri Zoltán osztályában. A Balázs Béla Stúdióban készített rövidfilmeket. 1998 és 1984 között tagja volt az INDIGÓ művészcsoporthoz. 1984-től rendezőasszisztensként dolgozott a Mafilm-ben, 1989 óta a tanít a Színház- és Filmművészeti Főiskolán (Egyetemen), ahol 2011-ben doktorált. Első játékfilmjét 1989-ben forgatta, és mindjárt meg is kapta érte Cannes-ban az Arany Kamerát, amellyel a legjobb első filmet díjazzák. A szakma és a kritikusok pedig beválasztották a mindenkor 12 legjobb magyar film közé 2000-ben. Összes filmjének forgatókönyvét ő maga írja. 1992-ben és 1994-ben zsűritag volt a berlini Nemzetközi Filmfesztiválon (Berlinale).

Testről és lélekről című filmjével, amelyet Nemes Nagy Ágnes *Védd meg* című versének sorai ihlettek, az idén itt nyerte meg a fesztivál fődíját, az Arany Medvét és még másik három díjat. A *Simon mágus* (1998) óta ez az első új nagyjátékfilmje. Régen szeretné megfilmesíteni Füst Milán *Feleségem története* című regényét. Remélhetőleg erre nem kell még 18 évet várnia.

Fontosabb filmjei: *Flirt* (*Hipnózis*), 1980, *Az én XX. századom* (játékfilm), 1989, *Téli hadjárat* (rövidfilm, a *Közjáték* egyik részlete, Füst Milán *Ez mind én voltam egykor* c. írásainak részleteire), 1991, *Bűvös vadász* (játékfilm), 1994, *Tamás és Juli* (játékfilm), 1997, *Simon mágus* (játékfilm), 1998, *Ország és irodalom* (dokumentumfilm, bemutatja a magyar irodalmat a frankfurti könyvvásárnak), 1999, *Mi volt ez az egész* (dokumentumfilm, emlékezés a Pécsi Filmszemlékre), 2004, *Európából Európába* (tíz kiemelkedő filmes vallomása az Európai Unióba belépés pillanatában), 2004, *Első szerelem* (kisjátékfilm), 2008, *Terápia* (filmsorozat), 2012, *Testről és lélekről* (játékfilm), 2017.

Fotó: Hermann Ildi

Díjak – 1989: Arany Kamera, Cannes; Gene Moskowitz-díj; az einburg-i és a Las Vegas-i fesztivál különdíja (*Az én XX. századom*); 1990, 2000: a filmkritikusok díja, 1991: Balázs Béla-díj, a győri Mediawave díja, 1993: Dokumentart, Neubrandenburg (D) fődíj; 1995: a Magyar Filmszemle különdíja, 1999: Magyar Filmszemle, a legjobb rendezés díja (*Simon mágus*); 2000: Salernói Nemzetközi Filmfesztivál, a legjobb forgatókönyv díja; Érdemes Művész, 2002: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikereszt; 2013: a legjobb televíziós rendezés díja Gigor Attilával (*Térápia*); 2017: Arany Medve, a FIPRESCI (a nemzetközi filmkritikusok szövetsége) díja, az ökömenikus zsűri díja és a *Berliner Morgenplast* nézőinek díja, Berlinale; a sydney-i filmfesztivál fődíja.

<http://port.hu/adatlap/szemely/enyedi-ildiko/person-407>

<http://www.imdb.com/name/nm0258221/>

*Jelenetek a Test és lélek
című filmből.
A két főszereplő:
Borbély Alexandra és
Morcsányi Géza*

GOTHÁR PÉTER

film- és színházrendező (Pécs, 1947. augusztus 28.)

A televíziónál dolgozott rendezőasszisztensként 1968-tól. 1971–74 között elvégezte a Színház- és Filmművészeti Főiskola rendező szakát, 1975-től az MTV rendezője. 1979 és 1981 között a kaposvári Csiky Gergely Színház főrendezője. 1993 óta a Katona József Színház rendezője, emellett rendszeresen dolgozik más színházakban: a Radnótiban, a Szegedi Nemzeti Színházban, az Örkényben, a Csiky Gergely Színházban. 2002 óta a Színház- és Filmművészeti Egyetem Filmes Tanszékének egyetemi tanára. Forgatókönyveket ír, diszletet tervez.

2013-tól a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja.

Fotó: Nándsi Pál

Fontosabb rendezései: Bulgakov: *Kutyaszív*; O'Casey: *A kezdet vége*; von Horváth: *Hit, remény, szeretet*; Shakespeare: *Szentivánéji álom*; Jerofejev: *Walpurgis-éj...*; Koenigsmark: *Agyó, kedvesem!*; Harrower: *Kés a tyúkban*; Bernhard: *A színházcsináló*; Ibsen: *Hedda Gabler*; Szigarjev: *Fekete tej*; Papp–Térey: *Kazamaták*; Zelenka: *Hétköznap-i öröletek*; Vvegyenszkij: *Ivanovék karácsonya*; Vinnai András: *Vakond*; Szophoklész: *Trakhiszi nők*; Leonyid Andrejev: *Kutya-keringő*; Roland Schimmelpfennig: *Golden Dragon*; Bessenyei György: *A filozófus*; Ion Luca Caragiale: *Farsang*; Rubin Szilárd: *Ahol a farkas is jó*; Sarkadi Imre: *Oszlopos Simeon*; Ivan Viripajev: *Részegek*; Majakovszkij: *Gőzfürdő*; Bereményi Géza: *Halmi*; Harold Pinter: *Hazatérés, A születésnap*; Szomory Dezső: *Hermelin*; Brecht: *Kurácsi mama*; Mrożek: *Rendőrség*; Albee: *Nem félünk a farkastól*; Szilvia, *A K*; Örkény István: *Tóték*; Osztrovszkij: *Erdő*; Martin McDonagh: *A kriplő*; Vaknyugat; Kleist: *Amphitruon*; Krleža: *Szent István-napi búcsú*; Hoffmann–Kapecz–Gothár–Selmeczi: *A diótörő*; Molière: *A mizantróp*; Shakespeare: *Lear király*; Papp András–Fekete Gyula: *Excelsior*; Esterházy Péter: *Én vagyok a Tè*.

Filmjei: Tévéfilmek – *Lord Byron levelei*, *A násznép*, *Felső-Ausztria, Ítélet előtt* – *Baleset*, *Imre, Ajándék ez a nap*; *Woyzeck*, *Revizor*, *Idő van*; *Hermelin*, *Tiszta Amerika*, *Búcsú*, *Melodráma*, *Negyhangú opera*, *Kakukk Marci*, *Alfa*, *A részleg*, *A kezdet vége*, *Haggyállógva Vászka*, *Akaszottak*, *A leghidegebb éjszaka*, *Paszport*, *Magyar szépség*. Nagyjátékfilm – *Megáll az idő* (a hatvanas évek kultuszfilmje). Dokumentumfilmek – *Vujicsics Tihámér* (televíziós dokumentumfilm), *Libatömő verseny*. Rövidfilmek – *Pesti gyerekek*, *Egyperces novellák* (mindkettő televíziós) *Tanúvallomás*.

Díjak – 1977: a veszprémi tévétalálkozó fődíja, 1979: legjobb rendezés, 1980, 1983, 1987, 1997, 2002: a filmkritikusok díja; 1980: Arany Oroszlán díj, Velence (a számos más díjjal is elismert *Megáll az időért*); 1982, 1986, 1988: a Magyar Filmszemle díja; 1982: Különdíj, Cannes; a New York-i kritikusok díja; II. díj, taorminai fesztivál; Ezüst Hugó-díj, Chicago; 1983: Aranykor-díj, Brüsszel; 1985: a tokiói fesztivál díja, 1987: Balázs Béla-díj, 1989: Ifjúsági Díj, 1990: Érdemes Művész, 1995: Gene Moskowicz-díj, Don Quijote-díj; 1995, 1996, 2003: a Magyar Filmszemle fődíja; 1995, 1996: legjobb rendezés, Karlovy Vary; 1996: B. Nagy László-díj; 1997: Kossuth-díj, 2000, 2002: Pécsi Országos Színházi Találkozó (POSZT): Legjobb rendezés; 2006: Vastaps-díj, 2007: a színikritikusok díja, 2014: a Nemzet Művésze.

<http://port.hu/adatlap/szemely/gothar-peter/person-556>

<http://atriumfilmszinhaz.hu/hirek/hirek-archivum/342-gothar-peter-akademiai-szekfoglaloja-az-atriumban>

*Martin McDonagh: Hóhérok. Rendező: Gothár Péter, Katona József Színház, 2017.
Fotó: Dömölky Dániel*

GRUNWALSKY FERENC

filmrendező, operatőr (Budapest, 1943. május 16.)

A magyar film vizuális nyelvének megújítója, a videotechnika filmszerű alkalmazásának magyarországi úttörője, egyik kidolgozója. A hazai filmszakma egyik legkreatívabb egyéniségeként tartják számon. 1962-től az ELTE magyar–német szakára járt. 1964-től 1968-ig a Színház- és Filmművészeti Főiskolán tanult. Tagja volt az Egyetemi Színpadnak, rendszeresen vett részt filmes beszélgetéseken. Itt figyelt fel rá *Oldás és kötés* című filmje vitáján Jancsó Miklós, akivel később évekig együtt dolgozott. 1968-tól 1994-ig a Mafilm munkatársa, 2001 és 2010 között a Színház- és Filmművészeti Egyetem tanára, 2007-től egyetemi tanár. 2004-től 2010-ig a Magyar Mozgóképek Közalapítvány kuratóriumának elnöke. Több kis- és nagyjátékfilmet készített, írt forgatókönyvet, számos film operatőre volt. Az Európai Filmakadémia tagja. Számos európai fesztiválon szerepeltek művei: Berlin (társ-forgatókönyvíró, Arany Medve (*Örökbefogadás*, r.: Mészáros Márta), Oberhausen, Locarno, Avellino, London (*Anyaság*), Párizs (*Vörös Rekviem*), San Sebastian (*Goldberg variációk*), Edinburgh (*Táncalak*). 2009-től a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja.

Fotó: Kolozsi Bea

Fontosabb játékfilmes munkái rendezőként: *Anyaság*, 1974; *Vörös Rekviem*, 1975; *Utolsó előtti ítélet*, 1979; *Eszmélés*, 1984; *Egy teljes nap*, 1988; *Kicsi, de nagyon erős*, 1989; *Goldberg variációk*, 1991; *Utrius*, 1993; *Visszatérés*, 1998; *Táncalak*, 2004. Operatőrként és társ-forgatókönyvíróként: *Könnyű testi sértés* (r.: Szomjas György), 1982; *Falfúró* (r.: Szomjas Gy.), 1985; *Roncsfilm* (r.: Szomjas Gy.), 1992; *Nekem lámpást adott kezembe az Úr Pesten* (r.: Jancsó Miklós), 1998; *Anyád! A szűnyogok* (r.: Jancsó M.), 1999; *Utolsó vacsora az Arabs szürkénél* (r.: Jancsó M.), 2001; *Kelj fel komám, ne aludjál* (r.: Jancsó M.), 2002; *A mohácsi vész* (r.: Jancsó M.), 2004; *A Nap utcai fiúk* (r.: Szomjas Gy.), 2007.

Televíziós munkái: *Alattvalók és királyok* I-IV, 1969; Portréfilmek Dobai Péterről, 1988; Orbán Ottóról, 1990, 1997, 1999; Kálnoky Lászlóról, 1991; Nádler Istvánról, 2000; Sulyok Gabrielláról, 2010. *Ikonosztáz sorozat* (Károli Gáspár, Bornemissza Péter, Szenci Molnár Albert), 2002.

Díjak – 1989: Balázs Béla-díj; 1997: Érdemes Művész; 2003: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikereszt; 2004: Kossuth-díj; 1987, 1989, 1992, 1999: a magyar filmkritikusok díja operatőri munkásságáért; 1988, 1989, 1991: rendezőiéért; 1993: A legjobb rendező, 25. Magyar Filmszemle; 2004: A legjobb rendezői látvány díja, 34. Magyar Filmszemle; 2009-től: a Magyar Mozgóképi Mestere.

http://www.port.hu/pls/pe/person.person?i_pers_id=559

<http://www.imdb.com/name/nm0344662/>

*Szomjas György rendező és Grunwalsky Ferenc operatőr a Könnyű vér forgatásán, 1991
Fotó: Szilágyi Lenke*

HEGEDÜS D. GÉZA

színművész, rendező (Ibrány, 1953. május 7.)

A Színház- és Filmművészeti Főiskola elvégzése után, 1975-ben a Vígszínházba szerződött, amelynek azóta is tagja. 1987 óta tanít a Színház- és Filmművészeti Egyetemen. 1992-ben elvégezte a főiskola rendező szakát is. Az ő rendezésében megy jelenleg is a Pesti Színházban *A dzsungel könyve* és a *Sógornők*. Színészként jó néhány szerepben láthatja ma is a közönség a Vígben, a Pesti Színházban és az Ódry Színpadon. 2000-ben DLA fokozatot szerzett. Egyetemi docens, a Színház- és Filmművészeti Egyetem általános rektorhelyettese, a MASZK Országos Színészegyesület elnöke, a Magyar Színházi Társaság elnökségének tagja, a Pécsi Országos Színházi Találkozó (POSZT) szakmai tanácsadó testületének elnöke.

2016-tól a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja.

Díjak – 1980: Jászai Mari-díj, 1982: Hegedűs Gyula-émlékgyűrű, 1988: EMeRTon díj, 1989: Erdemes Művész; 1993, 1998, 2001, 2012: Ajtay Andor-émlékdíj; 2005: Radnóti Miklós Antirasszista Díj, 2006: Harsányi Zsolt-díj, Ibrány díszpolgára;

Fotó: Vajda Tamás

2007: Kiváló Művész, a színikritikusok díja, örökös tag (Halhatatlanok Társulata); 2008: Roboz Imre-díj, Gundel művészeti díj; 2009: Kossuth-díj, 2011: Budapest XIII. ker. díszpolgára, 2014: Amfiteátrum díj, Vígszínház-díj; 2015: Gábor Miklós-díj, Bilicsi-díj.

<http://hdg.hu/>

https://hu.wikipedia.org/wiki/Hegedűs_D._Géza

<http://port.hu/adatlap/szemely/hegedus-d-geza/person-3880>

HUSZTI PÉTER

színművész, színházrendező (Budapest, 1944. május 4.)

Fotó: Huszti Péter gyűjteményéből

A Színház- és Filmművészeti Főiskolán diplomázott 1966-ban, 2007-ig a Madách Színház színésze és rendezője. 1989–1994: a Madách Kamara művészeti vezetője. Mintegy 90 klasszikus és kortárs dráma főszerepét játszotta (köztük: Hamlet, Jago, Petruchio, Nemes Böffén Tóbiás, Lear király, Peer Gynt, Versinyin, Asztrov, Az ördög, A testőr, II. Lajos király, Ádám, Lucifer, Zsigmond császár, Cyrano, Tevje). Több mint 100 filmben és TV-játékban játszott. 1974-től tanít a Színház- és Filmművészeti Főiskolán, 1982-től egyetemi tanár, 1988 és 2010 között a színházi főtanfolyam vezetője, 1994-től 2001-ig az egyetem rektora. Jelenleg a Doktori Tanács elnöke. Nemzetközi workshopok: *Shakespeare*, Tennessee Egyetem, Knoxville, UMD, Minnesota Duluth, 1995, 1996; *Kortárs magyar drámák*, Tennessee Egyetem, 1997; *Jumping the gun*, Tennessee Egyetem, 1999, 2001; Nevadai Egyetem, Las Vegas. 2007-től 2012-ig a Soproni Petőfi Színház rendezője, művészeti tanácsadója.

2007-től a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja.

2012-től a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja.

Fontosabb rendezései – Edmond Rostand: *A sasfők*; Shakespeare: *A windsori víg nők*; Albert Wesker: *A királynő katonái*; Lengyel Menyhért: *Taifun*; Tennessee Williams: *A vágy villamosa*, *Üvegfigurák*; Arthur Miller: *Alku*, Görgy Gábor: *Komámasszony, hol a stukker?*; Békés Pál: *A női partórség szeme láttára*; Jókai Mór: *A kőszívű ember fiai*; Hubay-Vas-Ránki: *Egy szerelem három éjszakája*.

Megjelent könyvei: *Királyok az alagútban*, 1986; *Emlékpróba*, 1995; „... sárból, napsugárból...”, 2004; *Kik vagyok, hé?* 2009; *Srác a kakasülön*, 2015.

Díjak színházi munkásságáért – 1974: Jászai Mari-díj; 1978: Kossuth-díj; 1983: Érdemes Művész; 2004: Kiváló Művész; 1999-től: örökös tag (Halhatatlanok Társulata). Oktató munkásságáért – 2002: Apáczai Csere János-díj; 2006: az MTA Pázmány Péter felsőoktatási díja; 2007: Prima díj. 2010-től: Doctor Honoris Causa, Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem.

<http://husztipeter.hu/>

JANISCH ATTILA

filmrendező, forgatókönyvíró (Kecskemét, 1957. március 31.)

A Katona József Gimnáziumban érettségizett, majd 1984-ben szerzett diplomát a Színház- és Filmművészeti Főiskolán, Fábri Zoltán tanítványaként. Már főiskolai tanulmányai alatt rátalált arra a stílusra, amely későbbi munkáit is jellemzi (*Zizi, A másik part*). 2001 óta folyamatosan tanít filmnyelvi ismereteket, filmrendezést és filmszínészetet a Színház- és Filmművészeti Egyetemen, eddig három filmrendező osztály szakvezetője volt. Évekig tanított a Werk Filmakadémián, a Pécsi Tudományegyetem film tanszakán is, ez utóbbi intézmény címzetes docense. Számos tanulmánya, filmnyelvvel foglalkozó írása jelent meg filmes szaklapokban. 2006-2007-ben a Magyar Filmszemle elnöke. 2009-ben a Pécsi Országos Színházi Találkozó programjának összeállítója. 2014 óta a *Magyar Narancs* nem hivatásos publicistája. A Magyar Filmművészek Szövetségének főtítkára. Alkotásaival számos hazai és nemzetközi fesztiválon, filmszemlén nyert díjakat, fődíjakat.

Filozofikus sorstörténeteinek megfilmesítésekor a thrillerek hatásmechanizmusát alkalmazza. Nagy hatással volt rá Alfred Hitchcock, Ingmar Bergman és Luis Buñuel munkássága. Kedveli a szabad és asszociatív filmszerkezeteket és a szürreális, a valóság és álom határán mozgó történeteket. Trilógiája mindhárom darabjában (*Árnyék a havon, Hosszú alkony, Másnap*) sajátos időszerkezetet alkalmaz. Az *Árnyék a havon*ban nem kronologikus a történetmesélés, a másik kettőben pedig az álom és a valóság határai csúsznak egymásba. Szereti a bonyolult és erős érzelmi hatásokat. Filmjeihez mindig már meglévő zeneműveket használ fel. Ismeretlen környezetben vagy idegen tájban mozgó szereplői többnyire olyan szélsőséges helyzetbe kerülnek, amely szembesíti őket valódi önmagukkal, elfojtott vágyaikkal, bűneikkel. Az *Árnyék a havon* és a *Másnap* a bűnbe eső embert állítja középpontba. Alkotásait előszeretettel nevezi bűnfilmeknek. A kevés dialógust tartalmazó filmek – melyeknek forgatókönyvírója állandó munkatársa, Forgách András író – ritkán játszódnak városi környezetben. Többnyire természeti tájakban, elhagyatott, vidéki településeken bonyolódik a balladisztikus, titkokkal teli cselekmény. Rendezői munkájának egyik legfontosabb és legjellemzőbb eleme az erős atmoszférateremtő képesség.

Töröcsik Marival

Fotó: készítője ismeretlen, Karlovy Vary

F. m.: Nagyjátékfilmek (trilógia) – *Árnyék a havon* (1991), *Hosszú alkony* (1997), *Másnap* (2004). Kisjátékfilmek – *Árnyékban* (1982), *Róbert és Róbert* (1982), *Zizi* (1983), *A másik part* (1984), *Lélegzetvisszafojtva* (1985), *Lábbal festett világ* (dokumentumfilm, 1998), *Bozsik Yvette* (dokumentumfilm-portré, 1998).

Díjak – 1997: Balázs Béla-díj, 2005: Emerging Master Award (USA); 2006: Érdemes Művész, 2015: Radnóti Miklós Antirasszista Díj.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Janisch_Atila

<http://archiv.magyar.film.hu/filmhu/premier/dvd-janisch-attila-filmjei-kritika-janisch-attila-dvd.html>

DVD: Janisch Attila filmjei, Mokép, 2009.

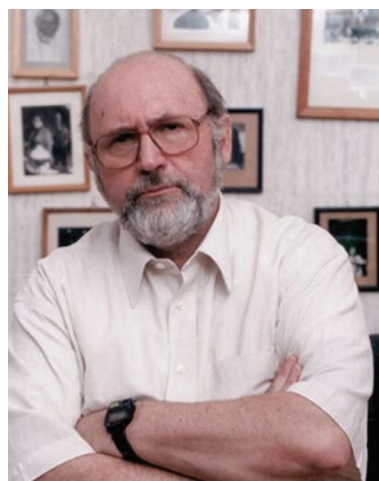
Janisch Attila Másnap című filmjének plakátja

L E N G Y E L G Y Ö R G Y

rendező (Budapest, 1936. május 18.)

A Színház- és Filmművészeti Főiskola rendezői szakán szerzett diplomát 1961-ben, utána 1963-ig a debreceni Csokonai Színház rendezője, majd 1966-ig főrendezője, 1979-től 1980-ig művészeti vezetője. 1966-tól 1988-ig a Madách Színház rendezője. 1966-tól tanít a főiskolán, 1984-től egyetemi tanár, 2001-től emeritus professor. 1963-tól a Nemzetközi Színházi Intézet (ITI) Magyar Központjának munkatársa, vezetőségi tagja, 1981-től 2000-ig elnöke és az ITI nemzetközi vezetőségének (EXCOM) tagja. 1988 és 1992 között a Pécsi Nemzeti Színház, 1993-tól 2001-ig a Csokonai Színház igazgatója.

2007-től a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja.

Fotó: Máthé András

Fontosabb színházi rendezései: Madách Imre: *Az ember tragédiája*, Katona József: *Bánk bán*, Móricz Zsigmond: *Úri muri*, Németh László: *Galilei*, Szabó Magda: *Régimódi történet, IV. Béla király*, Hubay Miklós: *Hová lett a rózsza lelke*, Karinthy Ferenc: *Szellemidézés*, Szakonyi Károly: *Ördöghegy*, Szakonyi Károly adaptációiban – Gogol: *Holt lelkek*, Dosztojevszkij: *Félkegyelmű*, *Bűn és bűnhődés*; Shakespeare: *Vízkereszt*, *Ahogy tetszik, III. Richárd*, *Antonius és Kleopátra*, *Szentivánéji álom*, *Hamlet*; Molière: *Tartuffe*, *A fősvény*; Csehov: *Sirály*, Ibsen: *Peer Gynt*, *Hedda Gabler*; Brecht: *Kaukázusi krétakőr*, *A szecsuáni jólélek*; Camus: *Caligula*, Arthur Miller: *A salemi boszorkányok*. Opera-rendezéseiből – Mozart: *Figaro házassága*, *Don Giovanni*, *Così fan tutte*; Verdi: *Don Carlos*, Csajkovszkij: *Anyegin*. Rendezett tévé- és rádiójátékokat is.

Megjelent könyvei: *Színészek, szerepek* (Szerk. Somló Istvánnal), 1959; *Színészek, rendezők* (ua.), 1964; *A színház ma*, 1970; *Színházi emberek*, 2008; *Színház és diktatúra a 20. században* (Szerk. és több tanulmány szerzője), 2011; *Kortársuk voltam*, 2017.

Díjak – 1968: Jászai Mari-díj; 1978: Érdemes Művész; 1988: Kiváló Művész; 1996: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikereszt, Madách-díj, Horváth Árpád-díj; 2001: Pro Urbe Debrecen; 2002: Hevesi Sándor-díj.

http://www.port.hu/pls/pe/person.person?i_pers_id=14991

https://hu.wikipedia.org/wiki/Lengyel_Gy%C3%B6rgy

MAKK KÁROLY

filmrendező (Berettyóújfalu, 1925. december 22.)

Gyermekkorától rendszeres mozilátogató: édesapja az 1920-s évek elején némafilm-es mozitermet nyitott egy raktárépületben Berettyóújfalun, ezt 1927-ben felváltotta a szülők által tervezett és építtetett Apolló Mozi. A debreceni Piarista Gimnáziumban érettségizett 1944-ben azzal az elhatározással, hogy filmrendező lesz. A család filmes kapcsolatai révén bekerült a Hunnia Filmgyárba fizetés nélküli gyakornoknak. Még ez év őszén Budapesten beiratkozott a Pázmány Péter Tudományegyetem művészettörténet–esztétika–magyar irodalom szakára. 1946-

Fotó: Szebeni András

ban felvételizett a Színház- és Filmművészeti Főiskola rendezői szakára, és részt vett a *Valahol Európában* forgatásán. Itt került baráti kapcsolatba Radványi Gézával. Ez az együttműködés meghatározó lett kezdeti munkáiban. Jó néhány film után jutott el, tapasztalatait leszűrve, sajátos stílusához, melynek lényege a könnyedség, a meseszövéis tisztasága, a pontos forma. Számára

ezek a filmkészítés alapszabályai. Első filmjét, a *Liliomfit*, 1954-ben, a Sztálin halála utáni „politikai enyhülés” korában forgatta. Ez a vígjáték 1955-ben sikerrel szerepelt a cannes-i filmfesztiválon. A korábbi magyar fogadtatás és a nemzetközi részvétel alkotóját beemelte a legjelentősebb rendezők közé, évente készíthette filmjeit. 1953 óta tanít a Színház- és Filmművészeti Főiskolán, 1975 óta egyetemi tanár. 2003-tól Berettyóújfalu, 2004-től Budapest díszpolgára.

1993-tól a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja, 2011 szeptemberétől elnöke.

F. m.: Az itthon fenntartással fogadott *Ház a sziklák alatt* (1957) San Franciscóban elnyerte a legjobb film díját. Cannes-ba hat filmjét hívták meg az Arany Pálmáért folyó versenybe (*Liliomfi*, *Szerelem*, *Macskajáték*, *Egy erkölcsös éjszaka*, *Egymásra nézve*, *Az utolsó kézirat*), közülük kettő díjat nyert. A *Szerelem* (1971) megkapta a zsűri nagydíját, a katolikus sajtó díját, Darvas Lili és Töröcsik Mari alakítását külön

kiemelte (mention spéciale) a zsűri. Az *Egymásra nézve* (1982) elvitte a FIPRESCI (Filmkritikusok Nemzetközi Szövetsége) díját, főszereplője, Jadwiga Jankowska-Cieslak megkapta érte a legjobb női alakítás díját. Filmjei megjárták a londoni, New York-i, San Sebastian-i, madridi stb. fesztivált is, és jó néhány díjat nyertek. *Szerelem* című művét 2001-ben beválasztották a világon valaha készült száz legjobb film közé. David Robinson, a *Times* filmkritikusa Makk Károly 80. születésnapjára készült cikkében írja: „Munkáit a pontosság, a mesteri technikai tudás, az atmoszférateremtés jellemzi, a történetet finom ösztönrel építi fel”.

Díjak – 1959: Balázs Béla-díj; 1970: Érdemes Művész; 1973: Kossuth-díj; 1982: Kiváló Művész; 2000: Karlovy Vary Életműdíj; 2003: Hazám díj; 2004-től: a Magyar Mozgóképek Mestere; 2005: Magyar Köztársasági Érdemrend, középkereszt a csillaggal, Magyar Filmkritikusok Életműdíj; 2007: Vox Car Magazin életműdíj; 2008: Prima díj; 2014: a Nemzet Művésze, 2016: Cannes, Classic section diploma, 2016: Cinéfest-életműdíj, Miskolc.

http://www.port.hu/pls/pe/person.person?i_pers_id=1061

https://hu.wikipedia.org/wiki/Makk_Károly

Konrád György: *Makk Károly – Egy filmrendező világa* (interjúkötet), Bp., 2006.

Makk Károly: *Szeretni kell*, Bp., 2014.

Két nagyszerű színésznő: Darvas Lili és Törőcsik Mari Makk Károly világát bejárt filmjében: *Szerelem*, 1971. Fotó: Markovics Ferenc

M Á C S A I P Á L

rendező, színész (Budapest, 1961. március 31.)

Édesapja Mácsai István festőművész, édesanyja Gáspár Katalin fűzőkészítő kisiparos, testvére Mácsai János zenetörténész. Iskolai és rádiós szereplések után színészi tanulmányait a Pincszínházban kezdte 1978-ban Keleti István és Mezei Éva vezetésével. 1979-ben nyert felvételt a Színművészeti Főiskolára, 1984-ben

Fotó: Gordon Eszter

diplomázott Kerényi Imre, Huszti Péter, Versényi Ida osztályában. 1990-ben színházrendező oklevelet szerzett Ádám Ottó tanítványaként. 1984-től 1989-ig a Nemzeti Színház, 1989-től 1994-ig a Madách Színház tagja, majd szabadúszó. 1998-tól négy félévet elvégzett az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának esztétika szakán, PhD hallgatóként. Tanulmányait 2001-ben felfüggesztette a színházvezetői munka miatt. 2001-től a Madách Kamara művészeti igazgatója, majd 2004-től az Örkény István Színház alapító igazgatója. Hat évig tagja volt a Magyar Színészkarai Egyesület, három évig a Magyar Színházi Társaság vezetőségének, két évig az Előadóművészeti Tanács Színházi Kollégiumának. 2015-től Erzsébetváros díszpolgára.

2013-tól a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja.

Színészként szerepelt számos színházi előadásban és televíziós, illetve mozifilmben. Három évadon át játszotta az HBO *Térápia* című sorozatának vezető szerepét. Színpadon eljátszott jó néhányat a világirodalom nagy szerepei közül (Rómeót,

Antoniust, Cippolát, Becket Tamást, Liliomfit, Molnár Testőrét, Sztomilt Mrožek Tangójából; Versinyint, dr. Bernhardit stb.)

Fontosabb rendezései (válogatás): Örkény István: *Tóték, Macskajáték, Pisti a vérzivatarban*; különleges kötődését Örkényhez jelzi az az összeállítás (*Azt meséld el, Pista*), amelyet Bereményi Gézával készített Örkény szavaiból; Arthur Miller: *Az ügynök halála, Pillantás a hídról*; a magyar irodalom kötelező verseiből összeállított *Anyám tyúkja* I–II; Spiró György: *Vircsaft*, Shakespeare: *Téli rege*, Csehov: *Sirály*, Molnár Ferenc: *Üvegcipő*, Tasnádi István: *Finito*, Jarry: *Übű király*, stb.

Díjak (válogatás) – 1991: Jászay Mari-díj, 1995: Greguss-díj, 1996: Mensáros László-díj, 1998, 2001: a legjobb férfi epizódszereplő, 32. Magyar Filmszemle; 2002: a színikritikusok díja; 2003: Prima díj, 2008: Érdemes Művész, 2010: Budapestért-díj, 2013: Magyar Érdemrend tisztikereszt, örökös tag (Halhatatlanok Társulata), 2014: Kossuth-díj.

<http://www.orkenyszinhaz.hu/tarsulat/szineszek>

<http://port.hu/adatlap/szemely/macσαι-pal/person-20783>

Jelenet az Anyám tyúkja című előadásból. Szerkesztette és rendezte Mácsai Pál, Örkény Színház, 2014. Fotó: Gordon Eszter

M Á T É G Á B O R

rendező, színész (Budapest, 1955. április 29.)

A Színház- és Filmművészeti Főiskolán szerzett színművész diplomát 1980-ban. Simon Zsuzsa, Major Tamás, Babarczy László és Székely Gábor volt a mestere. 1987-ig a kaposvári Csiky Gergely Színház, 1987-től a budapesti Katona József Szín-

Fotó: Édes Vera

ház tagja. 1993-tól a Színház- és Filmművészeti Főiskola, később Egyetem, tanára, 2007-től 2011-ig az intézmény rektorhelyettese. Summa cum laude minősítéssel 2001-ben szerzett DLA fokozatot, 2007-től habilitált egyetemi tanár. 2001-től a budapesti Katona József Színház főrendezője, 2011-től igazgatója.

2013-tól a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja.

Fontosabb filmjei: *Circus Maximus*, *Szívzűr*, *Elveszett illúziók*, *Az én XX. századom*, *Esti Kornél csodálatos utazása*, *Mielőtt befejezi röptét a denevér...*, *Presszó*, *Hajnali láz*. Fontosabb szerepei – Hamlet (Shakespeare: *Hamlet*), Pálffy Tibor (Szomory: *Hermlin*), Kikiáltó (Weiss: *Marat/Sade*), Mr. Trofimov (Csehov: *Cseresznyés kert*), Trileckij (Csehov: *Platonov*), Catullus (Füst Milán: *Catullus*), Claudius (Shakespeare: *Hamlet*), Oberon (Shakespeare: *Szentivánéji álom*), Brutus (Shakespeare: *Julius Caesar*), Stefan Tipatescu (Caragiale: *Az elveszett levél*), Bicska Maxi (Brecht–Weill: *Koldusopera*); Iaszon (Euripidész: *Medeia*), A báty (Forgách: *A kulcs*), Sabelszkij (Csehov: *Ivanov*), Robert Schuster professzor (Thomas Bernhard: *Heldenplatz*)

Fontosabb rendezései – Brecht: *A nevelő úr*, Németh Ákos: *Müller táncosai*; Tom Stoppard: *Rosencrantz és Guildenstern halott*, Parti Nagy Lajos: *Mauzóleum*, Botho Strauss: *A viszontlátás trilógiája*, Johann Nepomuk Nestroy: *A talizmán*, Dylan Thomas: *A mi erdők alján*, Gorkij: *Éjjeli menedékhely*, Tadeusz Słobodzianek: *A mi osztályunk*, Kerékgyártó István – Radnai Annamária: *Rückverc*. Előadóstje: *Szegény Dezső* (Kosztolányi Dezső műveiből).

Díjak (válogatás) – 1984: Jászai Mari-díj, 1999: Fővárosi Színházi díj, 2003: Erdemes Művész; 2005, 2010, 2012: a színikritikusok díja; 2001, 2003, 2007, 2008: Vastaps; 2009: Kossuth-díj, 2015: Prima díj.

<http://katonajozsefszinhaz.hu/tarsulat/41484>

<http://port.hu/adatlap/szemely/mate-gabor/person-5368>

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Máté_Gábor_\(színművész\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Máté_Gábor_(színművész))

Jelenet Tersánszky Józsi Jenő – Grecsó Krisztián: Cigányok című darabjának főpróbájáról. Rendező Máté Gábor, Katona József Színház. Fotó: Dömölky Dániel

MÉSZÁROS MÁRTA

filmrendező (Budapest, 1931. szeptember 19.) A két kép marad

A Szovjetunióban élt 1938 és 1946 között. Moszkvában tanult, 1956-ban kapott filmrendező diplomát. Édesapját, Mészáros Lászlót, akinek emlékét megrendítő filmben örökítette meg, ártatlanul letartóztatták és kivégezték a harmincas években, a sztálini terror idején. 1958-tól 1968-ig a MAFILM rövidfilm-rendezőjeként dolgozott, filmhíradókat és dokumentumfilmeket készített. Az *Eltávozott nap* című első játékfilmjét 1968-ban rendezte meg. A hetvenes évektől külföldön is felfigyeltek munkáira. 1992-től a Nagy Imre Társaság ügyvezetője.

2004-től a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja, 2009-től a Mozgó-kép- és színházművészeti osztály elnöke.

Fotó: Gordon Eszter

Fontosabb művei – az *Örökbefogadás* az 1975-ös Berlini Nemzetközi Filmfesztiválon a fődíjon, az Arany Medvén kívül még számos elismerést kapott. A nagy visszhangot keltett művet 1977-ben díjazták a Berlini és a Cannes-i Nemzetközi Filmfesztiválon. *Kilenc hónap* című filmje az 1977-es berlini fesztiválon megkapta a Nemzetközi Katolikus Film- és Audovizuális Szervezet (OCIC) díját, Cannes-ban FIPRESCI-díjjal jutalmazták. Önéletrajzi elemekből építkező *Napló*-sorozatának (*Napló gyermekeimnek*, 1984; *Napló szerelmeimnek*, 1987; *Napló apámnak, anyámnak*, 1990, *Kisvilma – Az utolsó napló*, 1999, magyarországi bemutató: 2000) második részét 1984-ben Cannes-ban a zsűri külön nagydíjával, 1987-ben Berlinben Ezüst Medve díjjal tüntették ki. A zsidó családban született, katolikus hitre tért Edith Stein filozófus, karmelita apáca alakját felidéző *A hetedik szoba* az 1995-ös Venecei Nemzetközi Filmfesztiválon versenyen kívül négy díjat nyert. Az 1958-ban kivégzett magyar miniszterelnöknek, Nagy Imrének állít emléket 2004-ben elkészült filmje, *A temetetlen halott*, Jan Nowickival a főszerepben. Különleges asszonyokat mutat be *Hanna Wende* (2005) és *Utolsó jelentés Annáról* (2009) című filmje is. Az utóbbi Kéthly Anna szociáldemokrata politikus életéről szól. Az *Ármány és szerelem*, *Anno 1951* a Bajor Gizi-villában történtek titkát kutatja. *A Magyarország 2011* Tarr

Béla felkérésére készült szkecsfilm. Tizenegy filmrendező, köztük Mészáros Márta szemüvegén keresztül mutatja az 2010-es évek Magyarországnak valóságát. Legújabb filmje, amelyet 85 éves korában kezdett forgatni, az *Aurea Borealis: Északi fény* (2017) két idősíkon játszódó családtörténet, anya és lánya kapcsolatán keresztül szól „a széttöredezett Európa háborúi okozta, soha nem gyógyuló sebekről, az elmúlásról, a hazugságok és elhallgatások leleplezésének felszabadító erejéről”.

Filmjeit nemcsak Európában, hanem világszerte, mintegy nyolcvan országban forgalmazzák. Játsszák őket moziban, televízióban Amerikától Kínáig, Indiától, Japánig és Új-Zélandig. Eddig több millióan látták az *Örökbefogadás*, a *Kilenc hónap*, *A hetedik szoba*, *A temetetlen halott* című művét és a *Napló*-trilógiát.

Díjak – 1977: Balázs Béla-díj; 1989: SZOT-díj; 1990: Kossuth-díj; 2004-től a Magyar Mozgóképmestere, 2005: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje; 2007: Nagy Imre-érdemrend, Berlinale Kameradíj; 2010: a Viareggioi Nemzetközi Filmfesztivál életműdíja (I); Arany Plakett díj, Chicago (*Utolsó jelentés Annáról*); Gundel művészeti díj; 2011: a magyar filmkritikusok életműdíja, 2013: Prima díj, 2016: Arany Aréna, életműdíj, Pulai Nemzetközi Filmfesztivál.

Mészáros Márta: *Napló magamról*, 1993.

http://www.port.hu/pls/pe/person.person?i_pers_id=1082

<http://www.imdb.com/name/nm0617767/>

Az Örökbefogadás egyik jelenete, 1975. – Berek Kati és Vigh Gyöngyvér. Fotó: B. Müller Magda

RADNÓTI ZSUZSA

dramaturg (Budapest, 1938. február 12.)

Az ELTE BTK magyar–német szakán végzett 1963-ban. Dramaturgként került a Vígszínházba, ahol a dramaturgia vezetője lett. 2009-ben megvált a színházról,

Fotó: Székárossy Zsuzsa

azóta vendégdramaturgként jár vissza. Munkássága középpontjában a kortárs magyar dráma áll. Egyik alapítója és szervezője a Nyílt Fórumnak, a mai magyar dráma évenként megrendezendő tanácskozásának. Tanított kortárs magyar drámát az ELTE Irodalomtörténeti Intézetében *Irodalom és adaptáció* címen. Jelenleg vendégtanár a Színház- és Filmművészeti Egyetemen, valamint a Károli Gáspár Református Egyete-

men. Kortárs magyar drámatörténetet és gyakorlati dramaturgiát ad elő. Társtanár volt a Spiró György által vezetett vígszínházi drámaíró iskolában. Dramaturgként működött közre többek között Bereményi Géza, Borbély Szilárd, Csurka István, Esterházy Péter, Márton László, Nádas Péter, Örkény István, Spiró György, Szakonyi Károly, Weöres Sándor darabjainak, valamint nagysikerű zenés színművek színre vitelében. Férje, Örkény István halála óta gondozza hagyatékát és életművét. A Digitális Irodalmi Akadémia Spiró György-szakértője 1998-tól, Örkény István-szakértője 2014-től. Szakmapolitikai publicisztikái a *Népszabadság*ban, tanulmányai gyűjteményes kötetekben, irodalmi hetilapokban és folyóiratokban jelentek meg. Számos antológiát, drámakötetet szerkesztett.

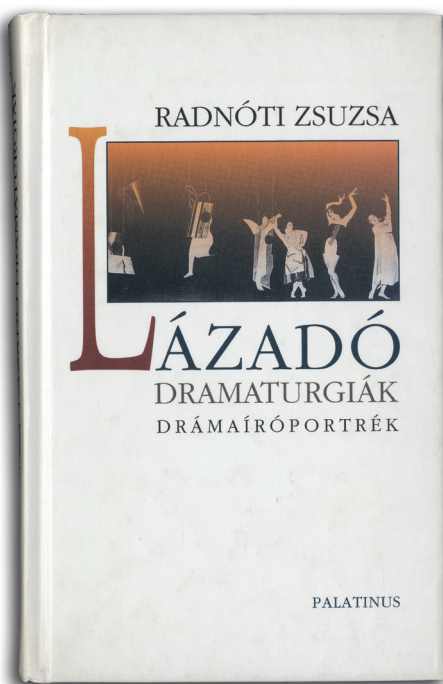
2013-tól a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja.

F.m.: Önálló kötetei – *Cselekvésvágy*, 1985; *Mellékszereplők kora. Magyar drámák a nyolcvanas években*, 1991; *A próféta színháza. Füst Milán drámáiról*, 1993; *Lázadó dramaturgiák. Drámaíróportrék*, 2003.

Díjak – 1977: Bálint Lajos-vándorgyűű, 1980: Jászai Mari-díj, 1996: Roboz Imre-díj, 1996: Magyar Köztársasági Érdemrend kiskereszt, 1996: Harsányi Zsolt-díj, 2002: Pro Cultura Urbis, 2003: Érdemes Művész, 2009: Hevesi Sándor-díj, 2013: Krisztina-díj, 2017: Kossuth-díj.

<https://pim.hu/hu/people/radnoti-zsuzsa#eletrajz>

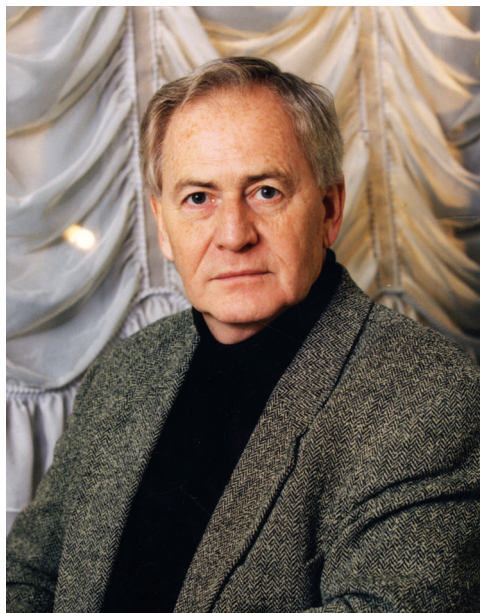
https://hu.wikipedia.org/wiki/Radn%C3%B3ti_Zsuzsa

SZABÓ ISTVÁN

Oscar-díjas filmrendező (Budapest, 1938. február 18.)

A Színház- és Filmművészeti Főiskola filmrendező szakán tanult 1956-tól 1961-ig Máriássy Félix osztályában, ahol Makk Károly volt tanársegéd. *Koncert* című

Fotó: Fáy Béla

vizsgafilmje az Oberhauseni Nemzetközi Filmfesztiválon díjat nyert. Pályáját a Híradó és Dokumentumfilmgyárban kezdte asszisztensként, Nemeskürty István mellett. Feltűnést keltett a Balázs Béla Stúdióban készült filmjeivel (*Variációk egy témára, Tárgyilagosan, Döbbsenten, Sikoltásként*, 1961; *Té, Szerelmesfilm*, 1962). Művészetére erősen hatott François Truffaut és Jean-Luc Godard, majd Ingmar Bergman. 1962-től a Hunnia Filmgyárban dolgozott. Első nagyjáték-filmjét, az *Álmodozások korát* 1964-ben forgatta. A hetvenes években visszatért a Nemeskürty vezette stúdióba. Pályáján a Klaus Mann regényéből koprodukcióban készült *Mephisto* (1981) hozott fordulatot, 1982-ben megkapta érte a legjobb idegen nyelvű film Oscar-díját és még több más elismerést. Az Ameri-

kai Filmakadémia tagsága négy alkalommal jelölte Oscar-díjra (*Bizalom, Mephisto, Redl Ezredes, Hanussen*). Állandó alkotótársa a nyolcvanas évektől az Oscar-díjra jelölt Koltai Lajos operatőr. Szabó István a hetvenes években szemináriumot vezetett a Színház- és Filmművészeti Főiskolán Andrzej Wajdáról és az olasz operatőr, Gianni di Venanzo filmjeiről. 1985-től 1989-ig ugyanott tanított egyetemi tanárként. Budapest díszpolgára 1996-tól. Filmjeivel több mint hatvan nemzetközi díjat nyert. Rendezett operát is (Párizsban *Tannhäusert*, Lipcsében *Borisz Godunovot*, Bécsben a *Trubadúrt*, Budapesten Eötvös Péter *Három nővérét*). 2008-tól az Európai Filmrendezők Szövetségének elnöke.

A Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia alapító tagja.

Legutóbbi filmjei: *Csodálatos Júlia* (Somerset Maugham regénye alapján), 2004; *Rokonok* (Móric Zsigmond regénye alapján), 2006; *Az ajtó* (Szabó Magda regénye alapján), 2012.

Díjak – 1963: Cannes-i Nemzetközi Filmfesztivál, a zsűri különdíja (*Té*); 1967: Balázs Béla-díj; 1975: Kossuth-díj; 1985: Kiváló Művész; 1980: Berliini Nemzetközi Filmfesztivál, legjobb rendező és Arany Medve jelölés (*Bizalom*); 1981: cannes-i fesztivál, FIPRESCI-díj, legjobb forgatókönyv díja és Arany Pálmára jelölés (*Mephisto*); 1982: David di Donatello-díj és Oscar-díj (*Mephisto*); 1985: a Magyar Filmszemle fődíja (*Redl ezredes*); 1986: cannes-i fesztivál, a zsűri nagydíja és Arany Pálmára jelölés, BAFTA-díj, a Brit Filmakadémia díja, a legjobb nem angol nyelvű film (*Redl ezredes*); 1988: cannes-i fesztivál, Arany Pálmára jelölés (*Hanussen*); 1989: Golden Globe-díjra és Oscar-díjra jelölés a legjobb idegen nyelvű film kategóriában; 1992: berliini fesztivál, a zsűri különdíja és Arany Medvére jelölés, Európai Film-díj, legjobb forgatókönyv (*Édes Emma, drága Böbe*); 1996: Joseph Pulitzer-emlékdíj; 1997: Corvinus-díj; 1999: Európai Filmdíj, a legjobb forgatókönyv; 2001: Golden Globe-díjra jelölés, a legjobb rendező (*A napfény íze*); 2001: Hazám díj; 2002: Magyar Köztársasági Érdemrend középkereszt a csillaggal; 2004: Prima díj, Diamond Bucherer Award for Peace, Berlin; életműdíj, Isztambul; 2005: Moszkvai Nemzetközi Filmfesztivál, életműdíj; 2007-től a Magyar Mozgókép Mestere (Herskó Jánossal), Jubileumi Prima Primiissima díj. 2012: Doctor Honoris Causa, szófiai Színház- és Filmművészeti Akadémia.

<http://www.imdb.com/name/nm0843640/>

http://www.port.hu/pls/pe/person.person?i_pers_id=1486

*Klaus Maria Brandauer,
Koltai Lajos és Szabó István
a Mephisto egyik jelenetét
állítja be, 1981.
Fotó: B. Müller Magda*

SZÉKELY GÁBOR

rendező, a budapesti Katona József Színház alapítója (Jászberény, 1944. május 26.)

A Színház és Filmművészeti Főiskolát 1968-ban végezte el, Major Tamás tanítványaként. Vizsgarendezését a Szolnoki Szigligeti Színházban készítette. A Szolnoki Szigligeti Színház rendezője (1968 –1971), főrendezője (1971–1978) és igazgatója (1972 –1978); a Színház- és Filmművészeti Főiskola tanára (1973-tól); a Nemzeti Színház főrendezője (1978–1982); a budapesti Katona József Színház alapító igazgatója (1982–1989). 1991-ben szerzett DLA fokozatot, ugyanettől az évtől egyetemi tanár a Színház- és Filmművészeti Egyetemen. Az Új Színház alapító igazgatója (1994–1998); a Színház- és Filmművészeti Egyetem rektora (2001–2006); a Színház- és Filmművészeti Egyetem Színházrendező Tanszék vezetője (2006 –2013); 2013-tól a Színház- és Filmművészeti Egyetem professor emeritusa.

1992-től a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja.

Rendezések a budapesti Új Színházban – Molière: *Don Juan*, 1995; Csehov, *Ivanov*, 1996. A Katona József Színházban – Füst Milán, *Boldogtalanok*, 1982 (tévéfilm is); Shakespeare, *Abogy tetszik*, 1983; Bulgakov, *Menekülés*, 1984; Shakespeare: *Coriolanus*, 1985; Füst Milán: *Catullus*, 1987; Molière, *Mizantrop*, 1988. A budapesti Nemzeti Színházban – Büchner, *Danton halála*, 1978; Mrożek, *Emigránsok*, 1979 (Játékszín); Shakespeare: *Troilus és Cressida*, 1980; Kobilin: *Tarelkin halála*, 1981. A Szolnoki Szigligeti Színházban – Gyárfás Miklós, *Lángeszű szerelmesei*; Arthur Miller: *Bűnbeesés után*, 1968; Örkény István, *Tóték*; O'Neill, *Hosszú út az éjszakába*, 1969; Csehov, *Sírály*; Örkény István, *Macskajáték* (ősbemutató), Csúrka István, *Szajbhós*, 1971; Molière, *Versailles-i rögtönzés*; Dandin György, 1972; Ciprian, *Gácsérféj* (magyarországi bemutató), 1973; Garcia Lorca, *Vérnász*; 1974 Örkény István, *Kulcskeresők* (ősbemutató), 1975; Csehov, *Három nővér*, 1975; Shakespeare, *Athéni Timon*, 1977; Füst Milán, *Boldogtalanok*, 1978. A Vígszínházban – Galambos Lajos, *Fegyverletétel*, 1972. A Pesti Színházban – Örkény István, *Macskajáték*, 1971. A Szegedi Nemzeti Színházban – Örkény István, *Macskajáték*, 1972. Az Ódry Színpadon – Büchner, *Woyzeck*, 1967. Külföldön: Helsinki Városi Színház – Örkény István, *Macskajáték*, 1993. Theater Tri Bühne, Stuttgart – Mrożek: *Emigránsok*, 1989; Örkény István: *Tóték*, 1990 Örkény István: *Tóték*; Szuhovo Kobilin: *Tarelkin*, 1991; Ugo Betti: *Bűntény a kecske szigeten*, 1992. Újvidéki Színház, Novi Sad – Örkény István: *Tóték*, 1987. Prágai Nemzeti Színház/Národní Divadlo, Praha – Örkény István, *Macskajáték*, 1974.

Rádiószínházi rendezései közül magyar szerzők darabjai: Füst Milán: *Catullus*, 1985; Spiró György: *Csobogás*, 1988; *A hívás*, *Óvja Isten Angliát*, 1989; *A ház*, 1990;

Mészöly Miklós: *Bunker* 1987; Németh Ákos: *Lili Hofberg*, 1990; *Vörös bál*, 1992; Kányádi Sándor: *Hang-játzsma*, 1991; Szentkuthy Miklós: *Dürer*, 1992.

Díjak, elismerések – 1974: Jászai Mari-díj, 1978: Érdemes Művész, 1984: a kritikusok díja (a legjobb előadás, Bulgakov, *Menekülés*); 1986: Kiváló Művész; 1988: Kossuth-díj, Új Magyar hangjáték díj; 1988, 1989: a kritikusok díja (a legjobb rendezésért, Molière: *Mizantróp*, 1990: a legjobb rendezés díja (Mrožek: *Emigránsok*, Heidelberg, Stuttgart, D) 1991: Új magyar hangjátékdíj, 1997–1998: a színikritikusok különdíja „Az Új Színházban folyó hároméves műhelymunkáért és a fiatal rendezők helyzetbe hozásáért”; 2000: Soros Alapítvány alkotói díj, 2001: Doctor Honoris Causa (Marosvásárhelyi Színházművészeti Egyetem), 2016: a kritikusok díja, életműdíj.

Fotó: Székely Kristóf Gábor

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Székely_Gábor_\(rendező\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Székely_Gábor_(rendező))

TARR BÉLA

filmrendező (Pécs, 1955. július 21.)

Első filmjét amatőrként készítette, hajógyári munkásként dolgozott, amikor felfigyeltek rá a Balázs Béla Stúdió (BBS) fiatal művészei. A kilencvenes évekre világszerte elismert rendező lett, ékes választ adva arra a kissé bugyuta kérdésre, hogy él-e még a magyar film. Huszonkét éves volt, mikor a BBS-ben elkészítette első nagyjátékfilmjét, a *Családi tűzfészek* címűt. Bemutatása után felvették a budapesti Színház- és Filmművészeti Főiskola rendezői szakára (ma Színház- és Filmművészeti Egyetem), 1981-ben végzett. Ebben az évben alapította meg barátaival a Társulás Filmstúdiót. Ennek feloszlata (1985) óta független filmesként dolgozik. 1989-től 1990-ig Berlinben élt DAAD-ösztöndíjjal. 2004-től 2012-ig, ellehetetlenségig, vezette a komoly eredményeket felmutatott TT Filmműhelyt, amelynek egyik alapítója volt. 2011 végétől ő a Magyar Filmművész Szövetség választott elnöke. 1997-től a European Film Academy (Európai Filmakadémia) tagja. Díszdoktorrá választotta a dublini Trinity College [Írország legrégebbi egyeteme], a Pekingi Filmakadémia és a Belga Királyi Művészeti Akadémia.

2014-től a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja.

Krasznahorkai László regényíróval 1987-től működik együtt. Közös munkájuk eredményeként született meg a *Kárhozat*, a *Szürkület*, a *Sátántangó*, a *Szenvedély*, a *Werckmeister harmóniák* és *A torinói ló*, amelyek atmoszférája oly meghatározó művészetében: jellegzetesen fekete-fehér képek, lepusztult környezet, hosszú snittek, kevés „cselekmény”. Filmjeit elsöprő sikerrel mutatták be szerte a világon: Franciaországban, Németországban, Olaszországban, Izraelben, Kínában, Hongkongban, Kanadában, az Amerikai Egyesült Államokban. *A londoni férfit* 2007-ben meghívták a cannes-i filmfesztivál versenyprogramjába. Magyar rendező munkája 1988 óta nem szerepelt ebben a programban, amely a berlini mellett a világ egyik legfontosabb filmes seregszemléje. 2011-ben jelentette be, hogy nem rendez többet, mert úgy érzi, mindent elmondott, amit akart. 2012-ben Szarajevóban nemzetközi filmiskolát alapított, ezt a magánegyetem egyik karaként működő Film.factory nevű intézményt vezette bezárásáig, 2016 év végéig. Dolgozott producerként is. 2017 elején nyílt meg *A világ végeztéig* című, eddigi teljes életművét összefoglaló, interaktív kiállítás, amelyet ő rendezett az amszterdami Eye-ban, a holland filmintézetben. Ez a különleges tárlat az emberi méltóságról szól, arról, „hogyan mi minden van a világban, és hogyan gondolkodik ő”.

Fontosabb filmjei: *Vendégmunkások* (amatőr dokumentumfilm), 1973; *Családi tűzfészek* (diploma-vizsgafilm), 1979; *Hotel Magnezit* (rövidfilm, vizsgafilm), 1980; *Diplomafilm* (rövidfilm, vizsgafilm), 1981; *Szabadgyalog*, 1981 (munkacíme: *Szabadcsoport*); *Macbeth* (tévéfilm), 1982; *Panelkapcsolat*, 1982; *Őszi almanach*, 1984; *Kárhozat*, 1988; *Fehér György: Szürkület*, 1990 (munkacíme: *Utak*); *Az utolsó hajó* (rövidfilm), 1990; *Sátántangó*, 1994; *Petőfi Sándor: Álmaim* (rövidfilm), 1995; *Utazás az Alföldön* (rövidfilm), 1995; *Werckmeister harmóniák*, 2000; *Tarr Béla bevezetője Fehér György filmjeihez* (portréfilm), 2001; *Prológus* (rövidfilm) 2004; *A londoni férfi*, 2007; *A torinói ló*, 2011; ; *Az idők végeztéig* (interaktív kiállítás), Eye, Amsterdam, 2017.

Díjak, elismerések (válogatás) – 1982: Balázs Béla-díj, 2001: Gundel művészeti díj, 2003: Kossuth-díj, 2005: France Culture díj, a legjobb külföldi rendező; Magyar Köztársasági Érdemrend középkereszt; életműdíj (Giraldillo-díj) a Sevillei Nemzetközi Filmfesztiválon (E); 2011: Ezüst Medve díj, azaz a zsűri nagydíja és a FIPRESCI, az európai filmkritikusok szövetségének a díja a 61. Berlini Nemzetközi Filmfesztiválon (*A torinói ló*); életműdíj a Jeruzsálemi Nemzetközi Filmfesztiválon; 2013: L'Ordre des arts et des lettres, lovagi fokozat (F) ; 2016: életműdíj a Szófia Nemzetközi Filmfesztiválon; 2017: életműdíj az 5. Selyemút Nemzetközi Filmfesztiválon, életműdíj a Let's CEE [kelet-közép-európai] Filmfesztiválon, Bécs.

<http://port.hu/adatlap/szemely/tarr-bela/person-1549>

<http://www.imdb.com/name/nm0850601/>

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Tarr_Béla_\(rendező\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Tarr_Béla_(rendező))

A Tarr... (portréfilm Tarr Béláról), 2001.

Fotó: Szigeti Tamás

VISKY ANDRÁS

író, drámaíró, dramaturg (Marosvásárhely / Țirgu Mureș, Románia, 1957. április 13.)

Diplomás mérnökből lett irodalmár. 1989 óta főleg Kolozsváron él. 1990-től dolgozik dramaturgként a Kolozsvári Állami Magyar Színházban, ahol több mint negyven előadás létrejöttében vett részt. 2002-ben Budapesten szerzett DLA fokozatot a Színház- és Filmművészeti Egyetemen. Tanári pályáját a Babeș-Bolyai Tudományegyetem Színházi Tanszékén kezdte. Jelenleg az egyetem Televízió és Színházművészeti Karának, valamint a budapesti Károli Egyetemnek a docense. Írói munkásságáért József Attila-díjjal tüntették ki. Drámáit magyar, román, lengyel, bolgár, szerb, angolai és amerikai színpadokon is bemutatták. Pályája során számos nagynevű rendezővel dolgozott (leggyakrabban Tompa Gáborral). A 2009–2010-es tanévben a michigani Calvin College vendégtanára volt. Számos amerikai és japán egyetem meghívott előadója. 2008-tól a kolozsvári Állami Magyar Színház művészeti igazgatója. Írásai (vers, próza, dráma, esszé, tanulmány) magyarul, románul, angolul, bolgárul, olaszul, franciául, szlovénul, koreaiul, németül, jelentek meg. Főként az *Élet és Irodalom*, *Jelenkor*, *Pannonhalmi Szemle*, *Színház*, *Győri*

Fotó: Vakarc Loránd

Műhely, *Korunk*, *Látó* közli írásait. Darabjait magyar, román, szerb, bolgár, lengyel, angolai és amerikai színházak játsszák folyamatosan, neves rendezők irányításával (Christopher Markle, Boian Ivanov, Mihai Măniuțiu, Stephanie Sandberg, Karin Coonrod, Szabó K. István, Cezi Studniak, Tompa Gábor, Robert Woodruff). Több rádiójátékát bemutatta a Magyar Rádió és a bukaresti Radio România Cultural. Dramaturgi és drámaírói munkássága világszerte ismert, az általa megalkotott és kidolgozott „barakk dramaturgia” fogalmát több egyetemen tanítják. Az Intellect

Publishers és a University of Chicago Press 2017-ben könyvet jelentetett meg darabjairól és színházelméleti munkásságáról, Jozefina Komporaly, Londonban élő egyetemi tanár és kutató szerkesztésében. Tagja a Szépírók Társaságának, a Romániai Írók Szövetségének, a Romániai Színházművészek Szövetségének (UNITER).

2014-től a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja.

F. m.: *Partraszállás* (Bukarest), 1982; *Fotóiskola haladóknak* (Bukarest), 1988; *Hóbagoly* (Bp), 1992; *Romániai magyar négykezesek* (Tompá Gáborral, Pécs), 1994; *Hamlet elindul* (Chicago – Marosvásárhely), 1996; *Reggeli csendesség* (Bp.), 1996; *Goblen* (Pécs), 1998; *Aranylevél* (Bp. – Kolozsvár/Cluj), 1999; *Írni és (nem) rendezni* (Kolozsvár), 2002; *Fals tratat de convietuire* (Daniel Vighivel és Alexandru Vladdal közösen írt regény, románul, Kolozsvár), 2002. *Ha megH* (Kolozsvár), 2003; *Júlia* (Budapest), 2003; *A szökés* (Kolozsvár), 2006; *Tirami sù* (Kolozsvár), 2006; *A különbözőség vidékén* (Bp.), 2007; *Juliet* (Theatre Y, Chicago IL), 2007; *Gyáva embert szeretsz* (Pécs), 2008; *Megváltozhat-e egy ember* (Kolozsvár), 2009, *Ki innen* (Kolozsvár), 2016

Fontosabb díjak – 1993: IRAT nívódíj, Poesis Díj; 1999: Soros-díj; 1991, 1993, 2000: Látó-nívódíj; 2001: Salvatore Quasimodo-különdíj; Károli Gáspár-díj, 2002: Szép Ernő-díj, 2004: az Év Könyve (Artisjus – Arany János Alapítvány); 2007: a Pécsi Országos Színházi Találkozó (POSZT) különdíja, Bánffy Miklós-díj, Rát Mátyás-díj; 2009: József Attila-díj; 2017: Páskándi Géza-díj.

<https://www.facebook.com/andrasvisky/>

<http://www.huntheater.ro/cv.php?soid=1>

https://hu.wikipedia.org/wiki/Visky_András

Jozefina Komporaly (szerk.): *András Visky's Barrack Dramaturgy. Memories of the Body*, Bristol–Chicago, 2017.

Mint aki látja a hangot. Visky Andrással beszélget Sipos Márta, Bp., 2009.

ZSÁMBÉKI GÁBOR

rendező (Pécs, 1943. december 30.)

A Színház- és Filmművészeti Főiskolán szerzett diplomát 1968-ban, Nadasdy Kálmán növendékeként. A kaposvári színházhoz szerződött, ahol 1971-től főrendező, 1973-tól mb. igazgató, majd igazgató. 1978 és 1982 között a budapesti Nemzeti Színház vezető rendezője. A Katona József Színház alapító tagja, 1989-ig művészeti vezetője, 2011-ig igazgatója. 1979-től tanít a Színház és Filmművészeti Főiskolán/Egyetemen, 1999-től egyetemi tanár (DLA). 1996 és 2002 között az Európai Színházi Unió (UTE, Párizs) elnöke. Rendezett tíz országban, számos fesztiválon vett részt, workshopokat vezetett angol nyelvterületen (Anglia, Ausztrália, USA). Budapest díszpolgára 2010-től.

1993-tól a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja.

Fontosabb rendezései: kaposvári Csiky Gergely Színház – Csehov: *Sirály*, *Ivanov*, Sütő András: *Egy lócsiszár virágvasárnapja*; Shakespeare: *Abogy tetszik*. Budapesti Nemzeti Színház – Arnold Wesker: *A konyha*, Shakespeare: *IV. Henrik*, Molière: *Úrhatnám polgár*, Goldoni: *Mirandolina*, Kornis Mihály: *Halleluja*. Katona József Színház – Csehov: *A manó*, Alfred Jarry: *Übű király*, Gogol: *A revizor*, Spiró György: *Az imposztor*, Csirkefej; Euripidész: *Médeia*, Goldoni: *A karnevál utolsó éjszakája*, Molière: *A mizantróp*, Ibsen: *A nép ellensége*. Külföldön – Brecht: *A szecsuáni jólélek*, Stuttgart; Molière: *Dandin György*, Frankfurt; Thomas Bernhard: *A színházcsináló*, Oslo; Büchner: *Woyzeck*, Ibsen: *Kis Eyolf*; Stavanger (N).

Fotó: Kállay-Tóth Anett

Díjak – 1973: Jászai Mari-díj; 1981: Erdemes Művész; 1988: Kossuth-díj; 1989: BITEF-nagydíj; 1990: Juana Suarez-díj, Caracas; 2001: Soros Alapítvány alkotói díj; 2002: L'Ordre des arts et des lettres, lovagi fokozat (F); 2002: a francia kritikusok díja a legjobb külföldi előadásnak; 2004: Hedda-díj (A legjobb rendezés, N); 2011: Budapest értékei díj. Többször megkapta a magyar színikritikusok és a Pécsi Országos Színházi Találkozó (POSZT) díjait.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Zsámbéki_Gábor

<http://port.hu/adatlap/szemely/zsambeki-gabor/person-243231>

Jelenet Ibsen: A nép ellensége című darabjából. Rendező: Zsámbéki Gábor, Katona József Színház, 2013. Fotó: Szilágyi Lenke

